

Familie Bont

een "bonte" geschiedenis

Begraafplaats West

De begraafplaats West in Wormerveer is een oude dorps begraafplaats die niet meer actief in gebruik is. Doordat in 1964 de nieuwe begraafplaats "Noord" in gebruik is genomen, komen er slechts incidenteel nog bijzettingen plaats. De begraafplaats is van historisch belang als lokaal genealogisch archief en omdat hij een fraai beeld laat zien van de ontwikkeling in de uitingsvormen van de verschillende grafmonumenten.

Voor de omgeving is de begraafplaats van belang door de wijze waarop deze zich in het dorp manifesteert: de bomen behoren tot de oudste van de Zaanstreek en ook de flora en fauna zijn bijzonder.

De Historische Vereniging Wormerveer heeft voor de begraafplaats West de monumentenstatus aangevraagd.

Oude bomen in het veenweidegebied

Het oude boombestand op de begraafplaats West is voor de wijde omgeving van betekenis. Het is een van de oudste houtopstanden in de Zaanstreek. Veel bomen, vooral beuken, eiken en platanen zijn ouder dan honderd jaar. Het is één van de zeldzame plekken met hoge bomen en met iets dat lijkt op een "bosmilieu" in een gebied dat wordt gedomineerd door stad en open veenweiden.

De begraafplaats is het jachtgebied van vleermuizen en vormt een habitat voor veel vogels die van hieruit de tuinen en plantsoenen in de woonomgeving bevolken. De bomen op de begraafplaats zijn in het voorjaar nestplaats voor reigers die in veenweidegebieden foerageren.

Deze reigers zijn vooral in het broedseizoen dominant aanwezig. Schadelijk lijken ze niet te zijn, hoewel hun uitwerpselen er toe zouden kunnen bijdragen dat het terrein verzuurt. Door het huidige gebruik en beheer komt dit in ieder geval niet aan het licht. Ook de invloed op de kalkhoudende grafstenen is niet aantoonbaar. De reigers kunnen wel voor overlast zorgen met name tijdens teraardebestellingen.

Groen eiland aan de kop van de Marktstraat

Ten tijde van de aanleg van de begraafplaats in 1868 was Wormerveer een langgerekt dorp langs de oever van de Zaan. De begraafplaats werd gesitueerd aan het einde van een uitbreiding die haaks stond op het oorspronkelijke lint: de Marktstraat. Samen met het

monumentale houten doktershuis vormt het nu de karakteristieke groene beëindiging van de Marktstraat.

Met het groeien van Wormerveer, is het terrein omsloten geraakt met stedelijke bebouwing.

Een spannende entree

Aan de Marktstraat, wat verscholen naast het doktershuis, ligt de entree tot de Begraafplaats West.

Via een gebogen grintpad, omzoomd door hoge taxushagen, en een brug over een brede sloot, bereikt de bezoeker een hek. Aan de andere kant hiervan ligt een klein pleintje met banken en een gedenkteken van Historische Vereniging Wormerveer, geschonken en gemaakt door steenhouwer Cees Woud.

Vanaf hier zijn via een rechthoekig stelsel van paden de verschillende grafvelden te bereiken.

De indirecte entree versterkt het verscholen karakter. Eenmaal op de begraafplaats is door de dichte beplanting de omgeving vrijwel niet meer te zien.

De begraafplaats vormt zo een heel eigen wereld. Een wereld van rust waar ruimte is voor andere ervaringen.

Uitbreidingen

Om hygiënische redenen mocht er niet meer in de kerk begraven worden, daarna werden begraafplaatsen buiten de bebouwde kom aangelegd. Met de opening werd er niet langer meer begraven in en om de Hervormde kerk aan het Noordeinde. Diverse graven zijn geruimd bij de kerk en in de loop van 1869 herbegraven op deze "nieuwe" begraafplaats west.

De begraafplaats West is aangelegd in 1868 voor f28.000,00 voor het eerst uitgebreid in 1897 en in 1948 voor een derde keer vergroot. Er zijn al die jaren zo'n 8400 mensen begraven. Daarvan zijn nog 1100 graven aanwezig waarvan 500 nog rechten hebben. Er zijn negen grafvelden, onderling gescheiden door een rechthoekig stelsel van paden.

Eén grafveld was specifiek bestemd voor Rooms-katholieken, afgescheiden door een groene haag.

Eén grafveld bestaat nu uit een algemeen veld C en D waarop eenvoudige graftekens hebben gestaan en waarvan nu niets meer resteert dan alleen gras.

De begraafplaats West is een sober aangelegde dorpsbegraafplaats.

Het laat een eclectisch beeld zien van de uitingvormen van grafmonumenten en ontleedt daaraan een cultuurhistorisch belang.

Verder is de begraafplaats van cultuurhistorische waarde omdat het de lokale geschiedenis van Wormerveer documenteert. Als genealogisch archief is de begraafplaats van onschatbare waarde.

Bijzonder is het grafmonument van de familie Laan. Jan Laan (1803-1868), directeur van Firma Wessanen en Laan, gemeenteraadslid van Wormerveer, die een financiële bijdrage geleverd heeft tot de totstandkoming van deze dodenakker.

Bizar is dat vlak na het gereedkomen van de begraafplaats overleed Jan Laan, hij was de eerste die daar op 12 mei 1868 begraven werd.

Het heeft cultuurhistorische waarde als uitdrukking van een sociale ontwikkeling, in bijzonder in relatie tot de sobere grafcultuur van de hervormden en doopsgezinden in deze streek. Het heeft samen met het omringende grafveld ensemblewaarden.

Bovendien is het van typologische en functionele zeldzaamheid.

Grafsymboliek

Veel graven zijn helaas in een slechte toestand, verzakt en aangetast door wind en regen. De historische Vereniging heeft inmiddels het oudste vak A geheel opgeknapt.

Tijdens werkzaamheden ontdekte men nog een aantal zerken, die geheel verstopt waren onder het gras en aarde. Nu kan men de zerken weer bewonderen.

Ook een interessant verschijnsel zijn de symbolische afbeeldingen, die op vele hardstenen monumenten gegraveerd staan.

Op vele graven is een palmtak, een treurwilg, geknakte roos of klimop te zien.

Zelfs een afgebroken zuil (symbool van het plotselinge, veelal jonge afgebroken leven).

Ondergaande zon, of een versiersel als symbool voor de overledene gemaakt. Zo is er een tandwiel gemaakt op een graf van een machinefabrikant.

Door diverse Zaanse steenhouwers vervaardigd, o.a Firma J.Reek, Engel, Bart, Thomas.

Vanaf 1910 heeft firma Bruin & Bont, later J.Bont & Zoon ongeveer 75 % van de grafmonumenten voor zijn rekening genomen.

*Steenhouwerij Bruin & Bont Wandelweg 10a Wormerveer
Omstreeks 1935*

www.genealogiebont.nl

9-7-2009

Vitale bomen

Op en rond de begraafplaats staat een grote hoeveelheid monumentale bomen. Volgens een recente inventarisatie uitgevoerd door Joh.Gaarenstroom stammen 35 bomen uit de tijd van de aanleg.

Over het algemeen verkeert het bomenbestand in redelijke tot goede conditie.

Hier en daar drukken de boomwortels grafmonumenten op.

De afscherpende beplanting op de taluds van de begraafplaats vertoont plaatselijk gaten.

Dat komt vooral doordat de boomlaag zich heeft gesloten en nog maar weinig licht doorlaat, waardoor stuiken en kruiden afsterven.

Tussen de begraafplaats en de voormalige kwekerij staat een rij lindes in een erg slechte conditie, inmiddels zijn de slechtste door de zaag ontmanteld.

De toekomstvisie

Misschien bestaat er de mogelijkheid om het opnieuw in gebruik nemen van de begraafplaats West, maar dan als zogenaamde "klasse begraafplaats". Daarbij moeten de historische graven gehandhaafd blijven.

De overige graven, voor zover er geen rechten meer op rusten, kunnen dan worden geruimd zodat capaciteit ontstaat voor nieuwe teraardebestellingen.

Als klasse begraafplaats biedt West een uniek volgroeid en historisch decor dat iets kan toevoegen ten opzichte van andere begraafplaatsen in Zaanstad.

Voorwaarde is dat ruimte geboden wordt voor bescheiden ceremonies en ruimte voor opslag van gereedschappen. Tevens de mogelijkheid voor een onderkomen van de Historische Vereniging Wormerveer.

Het gebruik van het terrein als klasse begraafplaats betekent niet dat het voor publiek gesloten blijft. Openstelling kan periodiek gebeuren zoals dat ook nu het geval is. Met het beperken tot de huidige entree behoudt de begraafplaats zijn in zichzelf gekeerde karakter wat een belangrijke kwaliteit van deze plek is.

Zo blijft het besloten karakter en de flora en fauna, en cultuurhistorische waarden behouden.

